

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ВКХ -2023
	Екземпляр № 1	Арк 7 / 1

РОЗШИРЕНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ
з навчальної дисципліни
«ПРИРОДООХОРОННІ ОБ'ЄКТИ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО
РІЗНОМАНІТТЯ»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності 103 «Наук про Землю»
освітньо-професійна програма «Управління земельними і водними ресурсами»
факультету гірничої справи, природокористування та будівництва
кафедра екології та природоохоронних технологій

Схвалено на засіданні кафедри
екології та природоохоронних
технологій
26 серпня 2023 р., протокол №8

Розробник: к.с.-г.н., доцент кафедри екології та природоохоронних технологій
МЕЛЬНИК-ШАМРАЙ Вікторія

Житомир
2023 – 2024 н.р.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ВКХ -2023
	Екземпляр № 1	Арк 7 / 2

План лекційних занять

Модуль 1. Природоохоронні об'єкти та території	
Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні засади природоохоронних територій та об'єкти	
Тема 1.	Природоохоронні території: основні терміни та поняття
Тема 2.	Організаційно-правові засади природоохоронної діяльності в Україні. Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди
Тема 3.	Класифікація природоохоронних територій
Тема 4.	Критерії і принципи відбору територій для заповідання. Національна екологічна мережа та Всеєвропейська екологічна мережа
Тема 5.	Створення та проектування територій природоохоронних територій в Україні
Модуль 2. Збереження біологічного різноманіття	
Змістовий модуль 2. Науково-теоретичні засади збереження біологічного різноманіття	
Тема 6.	Біологічне різноманіття – його стан та загрози
Тема 7.	Червона та Зелена книга в системі збереження ландшафтно-біологічного різноманіття
Тема 8.	Система моніторингу біорізноманіття в Україні: збереження фауни, флори та унікальних фітоценозів

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ВКХ -2023
	Екземпляр № 1	Арк 7 / 3

Модуль 1. Природоохоронні об'єкти та території

Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні засади природоохоронних територій та об'єктів

Розширений план лекції № 1

Тема 1. Природоохоронні території: основні терміни та поняття

Мета лекції ознайомити здобувачів вищої освіти з навчальною дисципліною «Природоохоронні об'єкти та збереження біологічного різноманіття» та встановити міждисциплінарні зв'язки

План лекція (навчальні питання):

1. Сучасний стан біосфери та завдання охорони природи.
2. Історія формування природоохоронного мислення людства.
3. Система природних територій та об'єктів, що підлягають особливій охороні.
4. Природоохоронні території.
5. Міжнародним союзом охорони природи.
6. Природоохоронні території як форма організації території та їх значення для рекреаційно-туристичної діяльності.
7. Світова система природоохоронних територій та об'єктів.
8. Війна та довкілля: природоохоронні території, які постраждали.

Розширений план лекції № 2

Тема 2. Організаційно-правові засади природоохоронної діяльності в Україні. Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди

Мета лекції розглянути основні нормативно правові документи щодо охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду та ознайомитися з міжнародним співробітництвом як складовою збереження природоохоронних територій.

План лекція (навчальні питання):

1. Нормативно-правове забезпечення заповідної справи в Україні.
2. Завдання законодавства України про природно-заповідний фонд.
3. Нормативно-правові акти:
 - Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991);
 - «Про природно-заповідний фонд України» (1992);
 - «Про екологічну мережу України» (2004);
 - «Про Червону книгу України» (2002);
 - інші нормативно-правові акти.
4. Загальні положення законодавства України про природно-заповідний фонд: основні засоби збереження територій та об'єктів природно-

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ВКХ -2023
	Екземпляр № 1	Арк 7 / 4

заповідного фонду, види використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, форми власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду. Історія міжнародного природоохоронного руху, міжнародні природоохоронні організації.

5. Найважливіші міжнародні природоохоронні конвенції та угоди:

- Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої флори та фауни, що перебувають під загрозою зникнення (Вашингтон, 1973);
- Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Берн, 1979);
- Конвенція про біологічне різноманіття (Ріо-де-Жанейро, 1992);
- Конвенція про водно-болотні угіддя (Рамсар, 1971);
- Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Женева, 1997) та інші.

6. Розвиток системи міждержавних (транскордонних) природоохоронних територій. Поняття про транскордонні природоохоронні території. Національний та міжнародний статус транскордонних природоохоронних територій.

7. Національна та міжнародна охорона транскордонних природоохоронних територій: засоби, зобов'язання. Транскордонні природоохоронні території світу.

8. Охорона всесвітньої природної спадщини. Поняття природної спадщини. Конвенція про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини. «Список всесвітньої спадщини».

9. Національна та міжнародна охорона природної спадщини: засоби, зобов'язання. «Список всесвітньої спадщини, що перебуває під загрозою». Участь України у міжнародних (двосторонніх та багатосторонніх) угодах.

10. Національна політика України у сфері збереження біорізноманіття. Законодавство України щодо біорізноманіття та перспективи його розвитку. Міжнародно-правові акти з питань збереження біорізноманіття та їх імплементація у правову систему України.

Розширений план лекції №3

Тема 3. Класифікація природоохоронних територій

Мета лекції ознайомити здобувачів вищої освіти з українською та міжнародною класифікацією природоохоронних територій.

План лекція (навчальні питання):

1. Поняття про природні території особливої охорони. Різноманіття природоохоронних територій.
2. Категорії територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
3. Класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду України (за походженням, залежно від рівня охоронного режиму, залежно від

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ВКХ -2023
	Екземпляр № 1	Арк 7 / 5

правового режиму, юридичного статусу, за іншими ознаками).

4. Міжнародна класифікація природоохоронних територій.

5. Статус і завдання транскордонних заповідних територій, біосферних резерватів, національних парків.

6. Характеристика охоронної ландшафтної області, резерватів природи. Огляд інших природоохоронних об'єктів. Єдина класифікація заповідних екосистем.

Розширений план лекції № 4

Тема 4. Критерії і принципи відбору територій для заповідання. Національна екологічна мережа та Всеєвропейська екологічна мережа

Мета лекції ознайомити здобувачів вищої освіти з основними критеріями та принципами відбору територій для заповідання. Ознайомити з екологічною мережею України та розглянути її як складову Європейської мережі

План лекція (навчальні питання):

1. Концептуальні засади створення і функціонування природоохоронних територій в різних країнах.

2. Основні підходи до класифікації природоохоронних територій. В основу критеріїв і принципів відбору заповідних територій та визначення їх розмірів покладено біологічні, природоохоронні, наукові, рекреаційні, освітні, культурні та естетичні чинники.

3. Критерії вибору раціональних напрямків заповідної справи в світі. Аналіз і оцінка заповідного фонду Європи, Америки, Африки, Азії, Австралії. Характеристика найголовніших природоохоронних територій і об'єктів світу

4. Поняття про екологічну мережу, об'єкти та структурні елементи екологічної мережі. Завдання екологічної мережі.

5. Нормативно-правове забезпечення формування, збереження та використання екологічної мережі України: Закон України «Про екологічну мережу України», Закон України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки», інші.

6. Принципи формування, збереження та використання екологічної мережі.

7. Складові структурні елементи екологічної мережі України. Території та об'єкти природно-заповідного фонду як структурні елементи екологічної мережі.

8. Проектування екологічної мережі. Схеми формування екологічної мережі. Режим охорони та використання територій та об'єктів екологічної мережі.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ВКХ -2023
	Екземпляр № 1	Арк 7 / 6

Розширений план лекції № 5

Тема 5. Створення та проектування територій природоохоронних територій

Мета лекції вивчити основні аспекти оформлення документів щодо створення окремих природоохоронних територій

План лекція (навчальні питання):

1. Основні етапи проектування та організації територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
2. Особливості проведення оцінки впливу на довкілля об'єктів, що негативно впливають чи можуть впливати на стан територій та об'єктів ПЗФ.
3. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду України: призначення та зміст, порядок ведення.
4. Резервування цінних для заповідання природних територій та об'єктів. Перспективна мережа природно-заповідних об'єктів України.
5. Проекти організації територій об'єктів ПЗФ.

Модуль 2. Збереження біологічного різноманіття

Змістовий модуль 2. Науково-теоретичні засади збереження біологічного різноманіття

Розширений план лекції № 6

Тема 6. Біологічне різноманіття – його стан та загрози

Мета лекції ознайомити здобувачів вищої освіти з основними поняттями про біологічне різноманіття, розглянути основні причини його зменшення

План лекція (навчальні питання):

1. Сутність ландшафтного та біотичного різноманіття: стан та критерії його збереження.
2. Поняття «біологічне різноманіття».
3. Проблема зменшення біорізноманіття.
4. Таксономічні групи організмів.
5. Природні функції біорізноманіття.
6. Цінність біорізноманіття для людини.
7. Внутрішня цінність біорізноманіття.
8. Рівні організації біорізноманіття.
9. Популяційно-видовий рівень організації біорізноманіття.
10. Біоценозний рівень організації біорізноманіття.
11. Біосферний рівень організації біорізноманіття.
12. Закономірності видового різноманіття.
13. Головні загрози біорізноманіття.
14. Пряме знищення живих організмів.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ВКХ -2023
	Екземпляр № 1	Арк 7 / 7

15. Опосередковане зменшення біорізноманіття.
16. Глобальні, регіональні та локальні зміни у природному середовищі.
17. Зменшення біорізноманіття сільськогосподарських тварин і рослин; розвиток біотехнологій.

Розширений план лекції № 7

Тема 7. Червона та Зелена книга в системі збереження ландшафтно-біологічного різноманіття

Мета лекції ознайомити здобувачів вищої освіти з нормативно-правовими положеннями про збереження біорізноманіття

План лекція (навчальні питання):

1. Червона книга України.
2. Зелена книга України.
3. Червона книга МСОП.
4. Європейський Червоний список.

Розширений план лекції № 8

Тема 8. Система моніторингу біорізноманіття в Україні: збереження фауни, флори та унікальних фітоценозів

Мета лекції розглянути систему моніторингу біорізноманіття в Україні: збереження фауни, флори та унікальних фітоценозів

План лекція (навчальні питання):

1. Ботанічні програми моніторингу: міжнародні, регіональні та місцеві програми.
2. Зоологічні програми моніторингу: міжнародні, національні, регіональні та місцеві програми.
3. Комплексні програми моніторингу Державний кадастр рослинного і тваринного світу, територій та об'єктів ПЗФ України.
4. Флора і фауна України: стан і заходи збереження.
5. Сучасний стан. Охорона рідкісних і зникаючих видів рослин і тварин.
6. Созологічні категорії рідкісних і зникаючих видів, їх оцінка та методи охорони.
7. Критерії біологічного обґрунтування відбору рідкісних видів, форми охорони.
8. Система заходів щодо охорони фауни. Фактори охорони. Раритетна фауна.
9. CITES та біологічне забруднення. Фауна на території спеціального призначення. Спелеофауни як унікальні складові біорізноманіття.